

DOLNOŚLĄSKI WOJEWÓDZKI
KONSERWATOR ZABYTKÓW
we WROCŁAWIU

50-243 Wrocław, ul. Władysława Łokietka 11
☎ 71 343 65 01, 71 344 38 92

dwkz@dwkz.pl
<http://wosoz.ibip.wroc.pl/public/>

WRiD.5130.52.2017.KM

Wrocław, dnia 15.06.2018 r.

za zwrotnym potwierdzeniem odbioru

Postanowienie nr 383/2018

Na podstawie art. 113 § 2 ustawy z dnia 14.06.1960 r. – kodeks postępowania administracyjnego (Dz.U. 2017, poz. 1257 t.j.), na wniosek Nadleśnictwa Henryków, wniesiony pismem z dnia 27.07.2017 r. (data wpływu 02.08.2017 r.)

postanawiam

wyjaśnić wątpliwości co do treści decyzji dotyczącej wpisu do rejestru zabytków parku ozdobnego na terenie majątku w Henrykowie Ząbkowickim pow. Ząbkowice na Dl. Śl., wydanej przez Konserwatora Zabytków we Wrocławiu w dniu 01.02.1952 r. KL.KONS.IV.1/2/52 nr rej. A/4166/293.

Zdanie „(...) park ozdobny na terenie majątku w Henrykowie Ząbkowickim pow. Ząbkowice na Dl. Śl.” odnosi się do historycznego parku krajobrazowego w następujących granicach:

od północy (ku wschodowi) granicę stanowi: północna granica dz. nr 228/98, pd. granica dz. nr 227 (rzeka), pn. granica dz. nr 317/248, pd. granica użytku RIVa położonego na dz. nr 329; dalej przebiega zach. i pn. granicą dz. nr 173, wsch. i pd. granicą dz. nr 183, pd. granica dz. nr 180, pn. fragmentem dz. nr 325/247 przy granicy z dz. nr 146, pn. granicą dz. nr 324/246;

od wschodu granica przebiega: wzdłuż wsch. granicy dz. nr 324/246, nr 173, nr 328;

od południa (ku zachodowi) granica przebiega: wzdłuż pd. granicy dz. nr 328, pn.-wsch. granicy dz. nr 332, pn. i zach. granicy użytku RIVa położonego na dz. nr 332, fr. zach. granicy dz. nr 334 (droga), którą przecina na granicy z użytkowaniem RV położonym na dz. nr 336/2, dalej biegnie wzdłuż granicy tego użytku, zach. granicą dz. nr 98/2, 98/1, pd. granicą dz. nr 336/2, 334 (droga), 319 (droga), 327, 301 (droga), 229/1;

od zachodu granicę stanowi: wsch. granica dz. nr 290, (rzeka), omija pd. zach. i pn. granice dz. nr 226 (droga, most), dalej biegnie wsch. granicą dz. nr 227 (rzeka), pn. granicą dz. nr 228/78, do zbiegu z pn. granicą dz. nr 228/98.

Przebieg powyżej wskazanych granic przedstawiono w formie graficznej – na mapie ewidencyjnej stanowiącej integralną częścią niniejszego postanowienia.

Uzasadnienie

Nadleśnictwo Henryków wystąpiło z wnioskiem o wyjaśnienie treści decyzji z dnia 01.02.1952 r. wydanej przez Konserwatora Zabytków we Wrocławiu (l.dz. KL.KONS.IV.1/2/52), dotyczącej wpisu do rejestru zabytków parku ozdobnego na terenie majątku w Henrykowie (nr rejestru A/4166/293).

Zgodnie z art. 113 § 2 k.p.a. organ, który wydał decyzję wyjaśnia w drodze postanowienia na żądanie organu egzekucyjnego lub strony wątpliwości co do treści decyzji. Stroną jest każdy, czyjego interesu prawnego lub obowiązku dotyczy postępowanie albo kto żąda czynności organu ze względu na swój interes prawny lub obowiązek (art. 28 k.p.a.). Biorąc powyższe pod uwagę, Nadleśnictwo Henryków ma przymiot strony w niniejszym postępowaniu administracyjnym. Strony zostały zawiadomione o etapach toczącego się postępowania w sprawie wyjaśnienia zapisu treści ww. decyzji poprzez publiczne obwieszczenie.

W aktach Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków znajduje się decyzja wpisująca do rejestru zabytków park ozdobny położony na terenie majątku w Henrykowie; nie odnaleziono załącznika graficznego ani szczegółowego określenia granic ochrony w Wojewódzkim Urzędzie Ochrony Zabytków we Wrocławiu, jak również w zasobach Delegatury w Wałbrzychu i Narodowego Instytutu Dziedzictwa w Warszawie. Dokumentacja dotycząca założenia parkowego w Henrykowie, m. in. ewidencja parkowa, zostały sporządzone

po 1952 r. a więc nie stanowiły podstawy ani materiału do wydania ww. decyzji. W tej sytuacji należało uwzględnić wniosek Nadleśnictwa Henryków i wyjaśnić treść powyższej decyzji.

W toku postępowania ustalono następujący stan faktyczny.

Założenie klasztorne w Henrykowie powstało w XIII w. z fundacji książęcej. Do nowopowstałego klasztoru sprowadzono zakonników z Lubiąża – macierzy, dla której Henryków stanowił filię. W swojej historii opactwo było wielokrotnie niszczone i przebudowywane. Największa świetność przypadła na przełom XVII i XVIII w. kiedy klasztorem zarządzał opat Kehlert. W tym okresie przeprowadzono barokizację wnętrz kościelnych i klasztornych, na nowo ukształtowano otoczenie klasztoru – założono rozległe ogrody ozdobne, które wzbogacono małą architekturą w postaci pawilonów oraz domu ogrodnika, a także licznych rzeźb. Na terenach położonych na południowy-zachód od klasztoru wzniesiono oranżerię, w której hodowano egzotyczne gatunki roślin ozdobnych oraz drzew owocowych. Ziemię na północ od założenia klasztornego pełniły rolę gospodarczą. W końcu XVII w. we wschodniej części kompleksu stworzono ogród klasztorny o funkcji ozdobnej, w początku kolejnego stulecia zaprojektowano ogród braci otoczony murem, zamykający założenie od południa.

W 1810 r. klasztor cystersów w Henrykowie został sekularyzowany, a dawne dobra cysterskie znalazły się w posiadaniu rodziny królewskiej; po przejęciu majątku nie prowadzono znaczących prac na jego terenie, osuszono jedynie staw rybny znajdujący się pierwotnie na południe od zabudowań klasztoru. W 1863 r. majątek wszedł we władanie księcia Sasko-Weimarskiego, który rozpoczął proces przekształcania poklasztornego założenia na świecką rezydencję. Jednocześnie rozpoczęto prace nad utworzeniem parku krajobrazowego, usytuowanego na wschód od zabudowań poklasztornych. Do jego zaprojektowania zatrudniono Eduarda Petzolda, projektanta ogrodów działającego na terenie Śląska. Park swoim zasięgiem obejmował teren dawnego zwierzyńca i stawu rybnego. Projekt opierał się na naturalnym ukształtowaniu terenu, zastanym przebiegiem cieków wodnych i zadrzewieniem. W swoim projekcie Petzold wkomponował sieć dróg spacerowych w naturalny krajobraz, nadając założeniu malowniczy, romantyczny charakter. Założenie oparto na stosowaniu komponowanych grup drzew, które przysłaniały lub odsłaniały poszczególne widoki oraz rozległych osiach widokowych, sięgających po horyzont. Uzupełnieniem krajobrazu były liczne mostki i kładki nad ciekami wodnymi. Założenie parkowe swoim zasięgiem obejmowało dawne ogrody przyklasztorne, jak położone na wschód od klasztoru tereny dawnego zwierzyńca oraz bażanciarni.

Jak wykazano w rozstrzygnięciu decyzji, do rejestru wpisano park ozdobny położony na terenie majątku w Henrykowie. W uzasadnieniu faktycznym (*„Rezerwat przyrody z uwagi na kilkunastoletni drzewostan (wiele gatunków drzew, modrzewi, dębów, iglastych, buków, świerków, sosen, oraz gatunków egzotycznych jak rododendronów itp.)”*), wskazany obszar wyróżniono ze względu na znajdujący się na jego terenie drzewostan. Wymienione tam gatunki drzew, zarówno iglastych, jak i liściastych zachowane są w krajobrazie. Do oglądania i podziwiania najcenniejszych okazów (głównie ze względu na ich rozmiary i wiek) zaaranżowano odpowiednio przestrzeń, tworząc osie widokowe oraz rozległe polany, na których eksponowano pojedyncze drzewa pomnikowe. Wymienione w uzasadnieniu gatunki egzotyczne, rosły jedynie w dwóch miejscach rozległego majątku henrykowskiego – w oranżerii wybudowanej w bezpośrednim sąsiedztwie klasztoru – w ogrodzie braci, graniczącym z ogrodem konwentu i ogrodem opackim oraz na wzgórzu, na którym znajdowało się mauzoleum książęce. Droga prowadząca do mauzoleum do dzisiaj porośnięta jest z obu stron krzewami rododendronów. Budynek oranżerii przestał pełnić swoją pierwotną funkcję.

Na przełomie XIX i XX w. w najbliższym otoczeniu dawnego klasztoru ukształtowano neobarokowy ogród ozdobny (w miejscu wcześniej istniejącego ogrodu klasztornego położonego w bezpośrednim sąsiedztwie klasztoru). Założony został na trzech opadających ku wschodowi tarasach, wzmocnionych murami oporowymi. Neobarokowe formy nawiązywały do dawnych form ogrodowych stworzonych przez cystersów w czasach świetności założenia, zmienione następnie na potrzeby rezydencji magnackiej.

Jak wykazano w decyzji, do rejestru wpisano park ozdobny na terenie majątku w Henrykowie, a więc projektowaną zielenią ozdobną, która znajdowała się na terenie majątku należącym do cystersów, później książąt Sasko-Weimarskich. Teren ten obejmował zarówno dawne ogrody cysterskie, i przyklasztorne wraz z ogrodami gospodarczymi (tereny otaczające opactwo, porządkowane na przełomie XVII/XVIII w. zgodnie z duchem nowej epoki), jak i rozległe założenie parkowe projektowane w XIX w. przez znakomitego architekta krajobrazu, Eduarda Petzolda. Na wskazanym obszarze nadal czytelne są dawne układy dróg, przebieg cieków wodnych, drzewostan oraz polany krajobrazowe.

We wschodniej części założenia parkowego, na wzniesieniu zakomponowano symboliczne mauzoleum, którego najważniejszym elementem był kamienny sarkofag właściciela posiadłości, księcia Wilhelma Ernesta von Sachsen-Weimar-Eisenach, wzniesiony po śmierci księcia w 1923 r. Po przeciwnej stronie sarkofagu ustawiono kamienny krzyż, całość ujęto kamiennym murkiem wybudowanym na planie okręgu. Na szczyt prowadziły dwie drogi poprzedzone bramami, po których zachowały się częściowo filary bramne; drogę od strony północno-zachodniej z obu stron porastały rododendrony.

Autor projektu założenia, Eduard Petzold, architekt krajobrazu, ogrodnik i teoretyk, poza projektem parku w majątku henrykowskim, był autorem wielu założeń parkowych na terenie Śląska i Prus Wschodnich.

Swoje realizacje komponował w nurcie krajobrazowym, skupiając się na stylu malowniczym. Był zwolennikiem stosowania surowych form i naturalnej roślinności, unikał wprowadzania w krajobraz małej architektury, w postaci posągów, kolumn czy świątyń. Charakterystyczne dla jego twórczości było wykorzystywanie w projektach zastanego krajobrazu, dostosowanie do niego projektu i wykorzystanie jego indywidualnych cech. Często zabiegami, jaki stosował było tworzenie rozległych widoków poprzez stosowanie dalekich osi, które w naturalny sposób łączyły ogród z krajobrazem. Z powodzeniem wykorzystywał techniki malarskie (stosował perspektywę i zestawienia barwne za pomocą zróżnicowanych gatunków roślin, wykorzystywał światło i cień). Zasady te są czytelne w realizacji założenia parkowo-krajobrazowego majątku w Henrykowie.

Tak więc, jak wskazano w rozstrzygnięciu przedmiotowej decyzji do rejestru wpisano teren dawniej należący do cystersów, którego granicę od zachodu wyznaczało koryto rzeki Oławy okalające zespół cysterski połączony z rozległym parkiem krajobrazowym, ograniczonym od wschodu przebiegiem linii kolejowej, natomiast od północy i południa – ciągami komunikacyjnymi, drogami dojazdowymi do miejscowości (z pominięciem terenów północnych, które przeznaczone były pod tereny uprawne), ze względu na zachowany cenny drzewostan porastający wskazany obszar, czytelny do dziś w krajobrazie. Granice założenia nie uległy zatarciu dzięki zamknięciu założenia parkowego w obrębie ciągów komunikacyjnych i cieków wodnych, wyznaczających jego naturalne granice.

Na postanowienie niniejsze przysługuje stronom – na podstawie art. 113 § 2 i § 3 k.p.a. zażalenie do Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego w terminie 7 dni od jej obwieszczenia, za moim pośrednictwem, Dolnośląskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków we Wrocławiu, ul. Władysława Łokietka 11, 50-243 Wrocław.

Załączniki:

1. Mapa ewidencyjna z zaznaczoną czerwoną, przerywaną linią granicą wpisu do rejestru zabytków, wyjaśnionej niniejszym postanowieniem.

*Dolnośląski
Wojewódzki Konserwator Zabytków
we Wrocławiu*

mgr Barbara Nowak-Obelinda

Otrzymuje:

1. Właściciele i użytkownicy wieczysti nieruchomości, w drodze obwieszczenia lub w inny zwyczajowo przyjęty sposób
2. Nadleśnictwo Henryków, ul. Polna 5, 57-210 Henryków

Do wiadomości:

1. Narodowy Instytut Dziedzictwa, ul. Kopernika 36/40, 00-924 Warszawa
2. Gmina Ziębice, ul. Przemysłowa 10, 57-220 Ziębice
3. Starostwo Powiatowe w Ząbkowicach Śląskich, Wydział Budownictwa, ul. B. Prusa 5, 57-200 Ząbkowice Śląskie
4. Starostwo Powiatowe w Ząbkowicach Śląskich, Wydział Geodezji, Katastru i Gospodarki Nieruchomościami PODGiK, ul. B. Prusa 5, 57-200 Ząbkowice Śląskie
5. WUOZ Delegatura w Wałbrzychu
6. a/a WRiD KM

